

พระสงฆ์กับการสร้างสันติภาพ
Monks and Peace Enforcement

รับบทความ	08/01/2022
แก้ไขบทความ	18/04/2022
ยอมรับบทความ	04/05/2022

พระชลญาณมุนี¹
Most Ven. Dr. Phrachonyanmuni

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ “พระสงฆ์กับการสร้างสันติภาพ” พบว่า ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่เป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้งในอริยสัจ คือ ตัณหา 3 เมื่อไม่มีตัณหา 3 และทำให้ตัณหา 3 ดับได้ด้วยมรรคสันติวิธี 8 จึงจะเข้าสู่สันติภาพได้ ดังที่พระสงฆ์ไทยในปัจจุบันได้เสนอแนวความคิดการสร้างสันติภาพ นอกจากหลักธรรมแล้ว ยังเสนอแนวคิดว่า ภาวะของจิตที่ปราศจากกิเลสชั่วคราว ก็เป็นสันติภาพได้ด้วยสมณะกัมมัฏฐานและวิปัสสนากัมมัฏฐาน หรือด้วยทาน ศีล ภาวนา การสร้างสันติภาพ พระสงฆ์ของไทยได้มองเชื่อมสัมพันธ์ไปยังระหว่างคน สัตว์ และสิ่งแวดล้อม โดยมีธรรมชาติของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นเครื่องมือเชื่อมด้วยความเมตตาและกรุณา ที่ไม่มีประมาณที่ไม่มีขอบเขต แล้วส่งต่อไปยังสัมมาทิฐิปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมชาติ พระสงฆ์ไทยจึงมีบทบาทที่สำคัญ เพื่อให้สอดคล้องกับความขัดแย้ง คือ งานเผยแผ่พระธรรมวินัย งานวิชาการ งานสังคมสงเคราะห์ และงานอนุรักษ์ป่า และสิ่งแวดล้อม แต่สิ่งที่พระสงฆ์ไทยเหมือนกันทุกกรุปนั้น ก็คือ ศีล 5 ที่เป็นปัจจัยที่ทำให้คนปัจจุบันมีอัตราการทุจริตมากขึ้น และนโยบายของรัฐบาลและเถรสมาคมให้คนไทยรักษาศีล 5 อย่างจริงจัง ดังนั้น การสร้างสันติภาพนั้น ต้องประกอบด้วยการรักษาศีล (ศีล 5) สมาธิ เมตตา กรุณา ขันติ ภาวนาปัญญา ในการดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข คือ อยู่และปฏิบัติให้เข้ากับทุก ๆ สิ่งที่มีอยู่รอบข้างอย่างสำรวมระวัง ใช้สติปัญญาใคร่ครวญพิจารณาในการสร้างสันติภาพให้เกิดขึ้นแก่สังคมโลก ซึ่งตรงกับอริยสัจ 4 ที่พระองค์ทรงค้นพบความจริง ถึงจะเกิดสันติภาพทั้งในระดับตนเองและสังคม

คำสำคัญ: พระพุทธศาสนา พระสงฆ์ การสร้างสันติภาพ

Abstract

This article aims to study and analyze “Monks and Peace Creation”, found that conflict, the violence causes the conflicts in the Noble Truth including the 3 lusts (when there is no 3 lusts, and the 3 lusts is extinguished by the 8th peaceful way these aim to attain peace)

¹ อาจารย์ประจำวิทยาลัยสงฆ์ชลบุรี คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Lecturer Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

As the present, Thai monks have proposed the concept of creating peace regardless of dharma principles. Also, they proposed the idea that the state of mind that is temporarily devoid of defilements can be peaceable either through samatha and introspection, or through alms, precepts, and prayers. To create peace, Thai monks look at the connection between people, animals, and the environment by using the Dharma of the Lord Buddha as a tool to connect with compassion and please with no boundaries and then pass it onto the enlightened wisdom of nature. Therefore, Thai monks play an important role in accordance with the conflict, namely, propagation of the Dharma and Disciplines academic affairs, social affairs, and forest and environment conservation. However, what all Thai monks have in common is the 5 precepts that are the factor that Thai people nowadays have a higher rate of immorality. Thus, the policy of the government and the Sangha Council delude for Thai people to seriously observe their 5 precepts. Accordingly, peace enforcement much include observing the precepts (the 5 precepts), meditation, mercy, compassion, patience, and prayer seriously in order to stay in way of li together peacefully to live and practice in consistent with everything that surrounds him carefully, use their intellect to consider and build peace enforcement to the world. This corresponds to the 4 Noble Truths that Lord Buddha discovered the truth to achieve peace both at the individual and society level.

Keywords: *Buddhism, Monks, Peace Enforcement*

บทนำ

สังคมไทยในปัจจุบันมีปัญหา ความทุกข์ ความขัดแย้งหลายด้าน แต่คนจะพัฒนาได้ต้องอาศัยปัญหาลำคณไม่สู้ปัญหาก็ไม่มีอะไรดีขึ้น เคยอยู่เท่าใดก็อยู่เท่านั้น พอเจอปัญหาถ้าคิดก็เริ่มพัฒนาได้ทันทีที่เราพัฒนาปัญญาจากการแก้ปัญหา ปัญหาคู่กับปัญญา ปัญหาคือเป็นเวทีพัฒนาปัญญา ปัญหาคือ แบบฝึกหัดที่ช่วยให้คนพัฒนา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540: 30) สถาบันหนึ่งที่จะช่วยปัญหาสังคมให้เกิดปัญญาเกิดสันติสุขมากขึ้นก็คือสถาบันพระพุทธศาสนา หลังพุทธปรินิพพาน 2600 กว่าปี บทบาทของพระสงฆ์ไทยส่วนใหญ่มีบทบาทไม่สอดคล้องกับพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่สั่งสอนไว้ กลับมีบทบาทตรงกันข้าม แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าพระสงฆ์ไทยจะไม่ทำตาม พุทธวาระทุกรูป บางรูป บางกลุ่มก็ยังปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธองค์อยู่ ซึ่งก็มีรูปแบบหรือบทบาทในการสร้างสันติภาพที่แตกต่างกันไป ดังนั้น พระสงฆ์ในฐานะที่เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณต้องมีบทบาทหรือทำหน้าที่ของพระสงฆ์ตามคำสั่งของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เช่น สมัยต้นพุทธกาล

หลังจากทรงสอนปัญจวิคคีย์และมหาสาวก 55 รูป จนบรรลุเป็นพระอรหันต์หมดแล้ว ทรงมอบให้ภิกษุสงฆ์ (ภิกษุสงฆ์) ทำหน้าที่หรือบทบาท ในการสร้างสันติสุขแก่มวลมนุษยชาติว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราพ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ แม้พวกเธอก็พ้นแล้วจากบ่วงทั้งปวงทั้งที่เป็นของทิพย์ทั้งที่เป็นของมนุษย์ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอจงจาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์ อย่าไปโดยทางเดียวกันสองรูป จงแสดงธรรมมีความงามในเบื้องต้นมีความงามในท่ามกลางและมีความงามในที่สุด จงประกาศพรหมจรรย์พร้อมทั้งอรรถและพยัญชนะบริสุทธิ์บริบูรณ์ครบถ้วน สัตว์ทั้งหลายที่มีรูปในตาน้อยมีอยู่ยอมเสื่อมเพราะไม่ได้ฟังธรรมจักร มีผู้รู้ธรรม ภิกษุทั้งหลาย แม้เราก็จักไปยังตำบลอรุเวลาเสนาณคมเพื่อแสดงธรรม”

เพราะพระสงฆ์ต้องทำหน้าที่บทบาทเป็นผู้นำในการเผยแผ่พระธรรมวินัย ยิ่งสังคมในปัจจุบันเป็นสังคมแห่งการทะเลาะวิวาท แก่งแย่งกันบริโภค ศิลธรรมของคนปัจจุบันลดน้อยลง หรือมีการละเมิดศีล 5 ไม่มีการรักษาศีลอีกต่อไป สำหรับพระสงฆ์ไทยปัจจุบันนั้นก็มิใช่ว่าออกมาตามสื่อต่าง ๆ ในทางที่ทำให้เกิดเสื่อมศรัทธามีบางรูป บางกลุ่มจัดทอดกฐินต่างแดน ขยายบัตรและเสริมบริการนำเที่ยว ดูพฤติการณ์หาเงินโดยขยายบัตรจัดทัวร์ ไม่ใช่กิจหน้าที่บทบาทของสงฆ์ บางแห่งมีฆราวาสเข้ามาเกี่ยวข้องกับกิจการเกิดคำว่า วัดครั้งหนึ่งกรรมการครั้งหนึ่ง พัฒนาการเป็นการตลาดขายตรง พระสงฆ์ก็เกิดความละโมภอยากเหมือนคนธรรมดา ประชาชนต้องการสร้างบ้านใหญ่ ๆ พระสงฆ์ก็ต้องการสร้างโบสถ์ วิหารใหญ่โตตาม (ธรรมเกียรติ กัณโธ, 2542: 33) พระพุทธองค์ทรงเตือนพุทธสาวกในคณะสงฆ์ให้ดำเนินชีวิตอย่างสมณะที่เรียบง่าย ทรงเตือนไม่ให้ เป็นพราหมณ์ คือ เจ้าพิธีต่าง ๆ ทรงเตือนให้พึ่งตนเองไม่ให้พึ่งเทวฤทธิ์ หรือไสยเวทวิทยา ซึ่งในสมัยนี้ รวมถึงเทคโนโลยีต่าง ๆ ด้วย แต่พุทธสาวกเป็นอันมากพอใจในความเป็นพราหมณ์ จนตั้งตนเป็นผู้ศักดิ์สิทธิ์ ประกอบไปด้วยฤทธิ์เดชต่าง ๆ จนเข้าไปพัวพันกับอำนาจทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ถึงกับบางที ความเป็นลัทธิที่มีความละเอียดเป็นพื้นฐาน อย่างที่มีทริโอดตูปะ เป็นตัวกำหนดในทางมโนธรรมสำนึก ความเป็นพระเพียงแค่นี้มีผ้ากาสาพัสดุที่ห่อหุ้มกายอันเต็มไปด้วยความเน่าเหม็น ต่อสุขะของร่างกายเท่านั้น หากยังปิดบังความเป็นลัทธิที่ไม่ละเอียดในทางต่าง ๆ เข้าไปด้วยนี้แลคือบทบาทอันเลวร้ายสุดของพระสงฆ์ ในสังคมปัจจุบันที่มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ พฤติกรรมดังกล่าวนี้ไม่ใช่เป็นบทบาทของพระสงฆ์ พระสงฆ์ ต้องละความละโมภ สะสม ผลประโยชน์ส่วนตัวออก ดังที่พระพุทธองค์ทรงสอนว่า “เธอจงตัดความรักของตนเหมือนตัดดอกบัวที่เกิดในสารทกาลจงเพิ่มพูนทางแห่งสันติเท่านั้น” พระสงฆ์ต้องมีบทบาทหน้าที่ 2 ประการ คือ (1) ฝึกตนเองพร้อมกับการเกื้อหนุนผู้อื่น และ (2) เมื่อฝึกฝนตนเองแล้วก็ทำเพื่อผู้อื่นอย่างเต็มที่ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542: 21) ดังนั้น สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา จึงมีคำกล่าวกันโดยทั่วไปว่า “ประเทศไทยมีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” แม้ในกฎหมายจะไม่กล่าวไว้ในรัฐธรรมนูญก็ตาม สังคมไทยส่วนใหญ่จึงมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาแทบทุกช่วงของชีวิต เช่น ไปวัดวันพระ

ทำบุญวันเกิด ทำบุญทักษิณานุปาทาน หมายถึงการทำบุญอุทิศให้แก่ผู้เสียชีวิต ทำบุญตักบาตรทุกเช้า เป็นต้น กล่าวอีกนัยหนึ่งคือเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่เกิดถึงเสียชีวิต ในอดีตสมัยพุทธกาลหรือหลังพุทธกาล พระพุทธศาสนานั้นประกอบด้วยบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ส่วนพุทธศาสนาเถรวาทเชื่อและปฏิบัติกันว่า ภิกษุณีสูญหายไปนานแล้วและไม่ยอมรับภิกษุณี ปัจจุบันจึงมีพุทธบริษัท 3 คือ ภิกษุ อุบาสก อุบาสิกา ซึ่งพระภิกษุหรือเรียกอีกประการว่า ภิกษุสงฆ์ จึงเป็นเสาหลักเป็นที่พึ่งของอุบาสก อุบาสิกา จึงทำให้เกิดสันติภาพในพระพุทธศาสนานั้นเอง

พุทธวิธีการสร้างสันติภาพ

1. การสร้างสันติภาพเชิงพุทธ

ก่อนที่จะได้วิเคราะห์สันติภาพเชิงพุทธ ขอกล่าวและวิเคราะห์สันติภาพทั่วไปก่อน ในสันติภาพตามแนวคิดของสังคมทั่วไป พอสรุปได้ว่า สันติภาพ คือ ภาวะที่มีความสงบ มีความสุข ไร้ความขัดแย้ง ไร้สงคราม ไม่มุ่งหวังเอาชนะ แต่เป็นการค้นหาความจริง ภาวะของสันติภาพจะแปรผันไปตามแต่ภูมิภาค สังคม ประเพณี วัฒนธรรม ชาติ ศาสนา และสาขาวิชา เช่น บางภูมิภาคเป็นส่วนเกษตรกรรม มีการขัดแย้งแย่งทรัพยากรธรรมชาติ กันแล้วมีการเจรจาผลประโยชน์ให้สมดุลกันแล้วก็เกิดสันติภาพขึ้น สันติภาพในที่นี้ คือ ผลประโยชน์ที่จัดสรรกันอย่างลงตัว เรียกว่า สาธารณโภคี ประเพณีบางพื้นที่ไม่ยอมรับคนต่างชาติ ต่างศาสนา แต่พอมีญาติ ได้ลูกเขย ลูกสะใภ้เป็นคนต่างชาติ ต่างศาสนา ก็มีการยอมรับ สันติภาพในที่นี้ก็หมายถึงการยอมรับ บางพื้นที่ท้องถิ่นมีวัฒนธรรมที่เข้มแข็ง ไม่ยอมรับวัฒนธรรมอื่น แต่พอสื่อสารที่ไร้พรมแดนก็เริ่มรับวัฒนธรรมอื่นเข้ามาผสมผสาน เพื่อให้วัฒนธรรมของตนเองมีพื้นที่อยู่ได้ นัยยะนี้ สันติภาพ คือ การผสมผสานทางวัฒนธรรม ประเทศชาติ บางประเทศมีการรบทำสงครามกันเป็นประจำทำให้เสียทรัพยากรธรรมชาติของประเทศ เสียชีวิต พิกการ เห็นโทษในการทำสงครามจึงมีการยุติการทำสงครามระหว่างประเทศ สันติภาพนัยยะนี้ หมายถึง สันติภาพที่ปราศจากความรุนแรง ด้านศาสนา ศาสนาทุกศาสนา แม้จะเป็นศาสนาเดียวกันแต่จะมีความขัดแย้งกัน ในเรื่องของทฤษฎีที่เรียกว่า ทฤษฎีสามัญญตา และศีลเรียกว่า สีสัมัญญตา จึงเกิดความขัดแย้งกัน แต่การจะอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนาเดียวกันที่มีความแตกแยก ต้องปรับทัศนคติ และตกลงยอมรับความเห็นของกันและกัน จึงอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพ นัยยะนี้คือที่มีทฤษฎีเสมอกัน (ทฤษฎีสามัญญตา) การมีศีลเสมอกันก็เกิดสันติภาพได้ เรียกว่า สีสัมัญญตา และการยอมรับความแตกต่างของทฤษฎีและศีล อันนี้ก็เกิดสันติภาพได้ (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542: 193–195)

ส่วนสันติภาพเชิงพุทธแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) สันติภาพแนวคัมภีร์พระพุทธศาสนา หมายถึง ความสงบจากกิเลสชั่วคราว หมายถึง การเจริญศีล สมาธิ ปัญญา และสงบจากกิเลสอย่างยั่งยืน คือ ทำลายกิเลสหมดโดยสิ้นเชิงตั้งแต่พระโสดาบัน พระสกทาคามี อนาคามี และอรหัตต์ สันติภาพระดับนี้เรียกว่า สอุปาทิเสสน

นิพพานที่สุด คือ การหมดสิ้นชาติการเกิดต่อในภพใหม่เป็นสันติภาพอย่างยั่งยืนอมตะ เรียกว่า อนุปาติเสสนิพพาน และ 2) สันติภาพตามแนวคิดของพระสงฆ์ไทย หมายถึง ความสงบระงับจากกิเลสชั่วคราว ด้วยการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา พอสรุปได้ว่า สันติภาพเชิงพุทธ เป็นสันติภาพภายในจิตใจตนเอง ที่ปราศจากการรบกวนจากกิเลส การดับกิเลสอย่างยั่งยืน ที่สุดคือการดับชาติ การเกิดในภพใหม่ต่อไป เป็นการดับทุกข์ ความขัดแย้งอย่างยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542: 54-56)

2. สาเหตุแห่งความขัดแย้ง

ก่อนการสร้างสันติภาพพระสงฆ์ไทยทุกรูปทั้งนักวิชาการและนักปฏิบัติการณ์มีแนวคิดคล้ายกันว่า สันติภาพเป็นผล แต่ก่อนหน้าที่จะมีสันติภาพนั้น ย่อมเกิดจากความขัดแย้งและสาเหตุแห่งความขัดแย้ง สาเหตุแห่งความขัดแย้งของมนุษย์และสังคม ท่านได้เสนอแนวคิดไว้เกิดจาก 2 ปัจจัย คือ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก (อรปริยา วสุมนต์, 2553: 97)

2.1 ปัจจัยภายใน

พระสงฆ์ไทยทุกรูปได้ให้ความสำคัญเป็นอย่างมาก สรุปที่เป็นตัวการแห่งความขัดแย้งคือ กิเลสภายใน 4 ตัว ได้แก่ 1) ตัณหา คือ ความปรารถนาในผลประโยชน์ ความจริงการหาผลประโยชน์นี้เป็นเรื่องชั้นปลายลึกลงไปก็คือ ความต้องการที่จะเสพรูป รส กลิ่น เสียง โภกฐิพะ ต้องการผลประโยชน์นี้เป็นเหตุใหญ่ที่ทำให้มนุษย์แย่งชิงรบราฆ่าฟัน แทบจะเป็นสาเหตุตัวแรก ยิ่งสังคมปัจจุบัน ระบบของสังคมจะเป็นตัวผลักดันให้คนมีสภาพจิตอย่างนี้มาก คือ ระบบแข่งขัน ระบบผลประโยชน์ ระบบทุนนิยม ระบบวัตถุนิยม ระบบที่มุ่งการบริโภค 2) มานะ แปลว่า ความต้องการยิ่งใหญ่ ภาษาพระแปลว่า ความต้องการเป็นดุจธง หมายความว่า ต้องการเด่น ต้องการใหญ่ ต้องการเหนือกว่าผู้อื่น ต้องการอำนาจ ถูกจัดเป็นมุ่งหมายของชีวิต ในยุคปัจจุบันซึ่งแท้ที่จริงก็เป็นมาแต่อดีตแล้ว เพราะว่าโลกเราไม่เคยสงบจริง มันไม่มีสันติภาพมาโดยตลอดเนื่องจากตัวคุกคาม คือ ตัวเหตุปัจจัย ที่จะทำลายสันติภาพนั้นมีมาเรื่อย ตั้งแต่สมัยโบราณ ประเทศต่าง ๆ ก็รบราฆ่าฟันด้วยเหตุเหล่านี้ 3) ทิฐิ แปลว่า ความเชื่อ ความเห็น ความยึดถือในแนวความคิด ลัทธินิยม อุดมการณ์ศาสนา ถือว่าของฉันทานั้นจริง ของคนอื่นเท็จทั้งสิ้น พวกฉันทานั้นที่จะอยู่ในโลก พวกอื่นต้องพินาศไปหมดเมื่อมีความเชื่อ ความยึดถืออย่างนี้ ก็ทำได้ทุกอย่าง สงครามทิฐินี้ร้ายแรงอย่างยิ่ง ดังที่ได้เกิดสงครามล้างเผ่า ล้างชาติพันธุ์มนุษย์ สงครามโลก ทิฐิยังรวมไปถึง การยึดติดในลัทธิอุดมการณ์ เราไม่ปล่อยตัวปล่อยใจให้กิเลสทั้ง 3 ประการนั้นไปสร้างความเดือดร้อนแก่ชีวิตและสังคม จนแทบทุกหนทุกแห่งรุ่มร้อน เพราะการเอาเปรียบและข่มเหงคะเนร้าย รากเหง้าของสงครามและความรุนแรง มาจากจิตสำนึกที่เห็นแก่อำนาจได้แก่ ความถือตนว่าสูงและเหยียดผู้อื่นให้ต่ำลงซึ่งพระพุทธศาสนาเรียกว่า มานะแล้ว ความเชื่อและความยึดถือในลัทธิอุดมการณ์ซึ่งพระพุทธศาสนาเรียกว่า ทิฐิ อีกปัจจัยหนึ่ง ได้แก่ ความต้องการผลประโยชน์ เพื่อปรนเปรอตัวเองหรือที่เรียกว่า ตัณหา ปัจจุบันเห็นได้ไม่ยาก ว่าสงครามและความรุนแรงตลอดจนความขัดแย้งทั่วโลก

ล้วนเกี่ยวพันกับการแย่งชิงผลประโยชน์ไม่มากนักน้อย (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540: 4)

4) ความสัมพันธ์แห่งอภิสกุล 3 คือ โลกะ โทสะ โมหะ เพราะมนุษย์มักมีสิ่งมารบกวนจิตใจเสมอ เช่น อยากมีเงิน อยากมีชื่อเสียง อยากมีอำนาจวาสนา อยากมีอะไรต่าง ๆ อยากเป็นนั่นอยากเป็นนี่ กระทั่งต้องไปทำนั่นต้องมาทำนี่ สิ่งเหล่านี้มันเป็นความเคยชินกันมาตั้งแต่แรกเริ่มเดิมทีตั้งแต่เด็ก มันถูกประเล้าประโลม ประคบประหงม บำรุงบำเรอ มันก็ติดนิสัยสันดานที่จะต้องให้มีอะไรมาบำรุงบำเรอ จึงเรียกว่าสบายใจ นี่ก็คือมีอะไรมารบกวนจิตใจ มันก็ไม่มีวิเวก หรือสันติเสียที สิ่งที่มาบรบกวนนั้นมีอยู่หลายอย่าง ทั้งข้างนอกและข้างใน ทั้งที่เป็นสัตว์ สังขาร หรือว่ามันเป็นธรรมชาติบางทีก็มีแดด มีลม มีฝนมารบกวน มีโรคภัยไข้เจ็บอะไรมารบกวนทางกาย จิตใจก็ไม่ชอบ แต่สิ่งที่สำคัญคือการรบกวนภายในคือกิเลส ได้แก่ ราคะ โทสะ โมหะ ฉะนั้นคนที่มีความหิวทางวัตถุหรือทางจิตก็แล้วแต่ก็หาความวิเวกหรือความสันติสุขไม่พบ สิ่งที่มาบรบกวน โลกะ และโทสะ ก็คือ โมหะ เพราะโมหะคือ ความมืดแห่งจิต เมื่อจิตมืดก็ก่อให้เกิดความโลภแล้วเป็นปัจจัยให้เกิดความโกรธ โลภะ โมหะเป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้ง และความรุนแรง เป็นปฏิปักษ์ต่อการสร้างสันติภาพ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2540: 5)

2. ปัจจัยภายนอก

สาเหตุแห่งความขัดแย้งที่เป็นปัจจัยภายนอกก็เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความรุนแรง ประกอบด้วย 3 ปัจจัย (พุทธทาส, 2536: 62) คือ 1) ระบบสื่อสารมวลชนที่สนับสนุนโครงสร้างความรุนแรง สื่อมวลชนนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อทัศนคติของผู้คน ไม่ว่าในรูปของหนังสือพิมพ์ วารสาร วิทยุ และโทรทัศน์ และหากเป็นไปได้แม้กระทั่งรายการภาคบันเทิง หรือเกมต่าง ๆ ในวิทยุโทรทัศน์ ปัจจุบันสื่อมีบทบาทไม่น้อยในการสร้างความเกลียดชังและความระแวงต่อกันและกัน นอกเหนือจากการส่งเสริมภัยก้าวร้าวและนิยมความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาที่นำเสนอส่วนใหญ่มักเน้นเรื่องที่หวือหวาดึงดูดใจ ดังนั้น จึงมักหนีไม่พ้นที่จะนำเสนอข่าวเกี่ยวกับความรุนแรง อาชญากรรม และการทะเลาะวิวาทกัน 2) วัฒนธรรมแห่งความเกลียดชัง โดยการสร้างขึ้นจากกลุ่มของตนเองเพื่อให้อีกกลุ่มหนึ่งเกลียดชังอีกกลุ่มหนึ่งเช่น ทางเชื้อชาติ ภาษา ศาสนา ลัทธิ นิกายสีผิว ความขัดแย้งทางด้านชาติพันธุ์ ศาสนา ภาษา และสีผิว วัฒนธรรมนี้ได้สร้างอัตลักษณ์ (politics of identity) กลายเป็นเรื่องโดดเด่นขึ้นมาในปัจจุบัน แต่ที่เกิเกิดขึ้นควบคู่กันไปก็คือ การทำให้ “วัฒนธรรมแห่งความเกลียดชัง” เมื่อทั้ง 2 ฝ่ายต่างปลุกเร้าวัฒนธรรม แห่งความเกลียดชังให้เพิ่มมากขึ้น ผลก็คือต่างเป็นปฏิปักษ์ต่อกันมากขึ้น และตกอยู่ในวังวนแห่งความขัดแย้งซึ่งลุกลามเป็นความรุนแรงยิ่งขึ้นทุกที เพราะวัฒนธรรมแห่งความเกลียดชังนั้น ผลักผู้คนให้เหินห่างจากกัน สันติภาพไม่ว่าในระดับใดก็ตาม ไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากวัฒนธรรมแห่งความเกลียดชังแพร่ระบาดอย่างกว้างขวาง และหยั่งลึกลงไปจิตใจของผู้คน 3) การล่องลอยเมดิคัล 5 กล่าวคือ พระสงฆ์ไทยทุกรูปต่างกล่าวถึงปัญหาสังคม สาเหตุแห่งความขัดแย้งล้วนแล้วแต่เกิดจากการล่องลอยเมดิคัล 5 การล่องลอยเมดิคัล 5 เป็นหลักสากลทุกชาติ ศาสนาเมื่อล่องลอยแล้วย่อมเกิดปัญหาและความขัดแย้งอย่างแน่นอน

จะเห็นได้ว่าการละเมิดศีลข้อที่ 1 ปาณา ติปาตา ทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป หากเราไปล่วงละเมิดก็จะไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น ไปทำลายชีวิตของผู้อื่น ซึ่งทุกคน ทุกสัตว์ย่อมรักชีวิตของตน เว้นการฆ่าสัตว์ ถ้าเราไม่ฆ่าสัตว์ หรือไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่ฆ่าผู้อื่น การทำสงครามระหว่างชาติ ศาสนา การแย่งชิงทรัพยากร พอไม่ได้อย่างที่ใจหวังก็ต้องมีการทำลายชีวิตกัน การละเมิดศีลข้อที่ 2 อทินนาทานา การถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้ หากละเมิดข้อนี้ก็เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น เกิดการคอร์รัปชัน คดโกงของที่เจ้าของเขารักเขาหวง ไม่ลักทรัพย์ การละเมิดศีลข้อที่ 3 กาเมสุมิฉฉาจารา เวมณี งดเว้นจากการประพฤติดิฉินในกาม หากไปล่วงละเมิด เป็นการทำลายความมั่นคงของสถาบันครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยพ่อ แม่ สามี ภรรยา ลูก หลาน กระทบเป็นคลื่นละลอกน้ำจากวงเล็กขยายเป็นวงใหญ่ ศีลข้อนี้ จะเป็นเรื่องของสังคมโดยตรง การเว้นจากกาม หรือลักขโมยภรรยาผู้อื่น คือ การล่วงละเมิดทางเพศหรือการไม่คำนึงถึง ข้อนี้อีกเป็นสันติภาพระดับครอบครัวและสังคม การละเมิดศีลข้อที่ 4 มุสาวาท การกล่าวเท็จ ถ้าล่วงละเมิด เป็นการจัดการสื่อสารที่ผิด มีโทษตามมา เช่นทุกวันนี้ คนไทยเราแบ่งแยกเป็นสีนัสนัสนี้เพราะเรามีการจัดการให้หัวหน้าแกนนำพูดเท็จ มาหลอกลวงชาวบ้านเอามาเป็นพวกพ้องของตน คนที่ไม่มีศีลก็เชื่อสุดโต่งไปเลย ความขัดแย้งย่อมเกิดขยายวงกว้างเป็นระดับอำเภอ จังหวัด และประเทศ ในที่สุด และการละเมิดศีลข้อที่ 5 สุราเมรัยมิชฌมาทัญฐานา การดื่มสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ถ้าละเมิดข้อนี้ถือว่า ผิดศีลอย่างหนัก เพราะนอกจากจะทำร้ายสุขภาพแล้ว ยังทำลายสังคมรอบข้างด้วย และเป็นฐานของละเมิดศีล 4 ข้อ ข้างต้นด้วย ข้อนี้ยังทำให้สังคมเกิดความขัดแย้งทั้งระดับเพื่อน ครอบครัว เสียทรัพย์สินเงินทอง สถาบันครอบครัวก็ล่มสลายในที่สุด สันติภาพก็ไม่มี มีแต่ความขัดแย้งและสังคมก็ล่มสลาย การไม่เสพสิ่งเสพติด ทุกวันนี้สังคมไทยเราติดสิ่งเสพติด ค้ายาเสพติด ค้าสิ่งมีค่า เมื่อมีเงินมาสังคมก็เกิดความขัดแย้ง ทั้งในระดับตนเอง ครอบครัว สังคม สันติภาพก็ไม่เกิดขึ้น จะเห็นได้ว่าการละเมิดทั้ง 5 ข้อนี้เป็นศีลสากลเมื่อล่วงแล้วย่อมมีปัญหาและความขัดแย้งในสังคมตั้งแต่สังคมครอบครัวและสังคมชุมชน ประเทศ ระหว่างประเทศและโลกตามมา เป็นที่น่าสังเกต พระสงฆ์ไทยที่เป็นนักวิชาการการให้ความสำคัญกับกิเลสภายในมากกว่าที่เป็นสาเหตุแห่งความขัดแย้ง กิเลสภายในประกอบด้วยโลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ ส่วนพระนักปฏิบัติการให้ความสนใจไปที่การล่วงละเมิดศีล 5 (พุทธทาส อินทปัญโญ, 2549: 14)

เมื่อมีปัจจัยหรือสาเหตุแห่งความขัดแย้งดังกล่าวมาแล้ว ความขัดแย้ง ความทุกข์ย่อมเกิดขึ้นภายในจิตกลายเป็นมโนกรรม ที่สุดก็ระเบิดออกมาทางกายกรรม วจีกรรม มโนกรรมนั้นมีผลทำร้ายต่อจิตใจโดยตรงต่อคน ๆ นั้น ต่อเมื่อระเบิดออกมาทางกายกรรมและวจีกรรมแล้ว ผลที่ตามมา คือ ความเดือดร้อน ความขัดแย้ง ความรุนแรงต่อคนกับคน ขยายวงกว้างออกมาเป็นความขัดแย้งสังคมเล็ก กลายเป็นระดับประเทศ โลกและสิ่งแวดล้อม นั่นเอง

3. การสร้างสันติภาพของพระสงฆ์

การสร้างสันติภาพของพระสงฆ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

3.1 การสร้างสันติภาพภายนอก

การอยู่ร่วมกับสังคมต้องมีกฎกติกาและหลักธรรมที่เป็นสากล เพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพ ดังนี้

1) ต้องเคารพสิทธิมนุษยชน เคารพกฎหมาย คือ การเคารพและปฏิบัติตามกฎที่ตกลงกันรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ตามเงื่อนไขที่ตกลงกันได้ด้วยดี ที่เรียกว่า สิทธิมนุษยชน 3 ประเด็น คือ 1.1) สังคม คือ การอยู่ร่วมกัน มีกฎกติกาที่ตกลงกันเพื่อเอื้อผลประโยชน์กันด้วยดี เป็นฐานสำคัญที่จะไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่ม สงคราม 1.2) ศาสนา เคารพในการนับถือศาสนา ไม่มีการบังคับ และ 1.3) สัมมาชีพ การประกอบอาชีพที่สุจริต

2) วัฒนธรรมแห่งความดีงาม คือ ปัญญาและกรุณาควรเป็นพื้นฐานของวัฒนธรรมแห่งสันติ ต้องเริ่มจากชาวพุทธด้วยกันเอง ก่อนสิ่งที่ชาวพุทธทั่วโลกควรให้ความสนใจและพยายามริเริ่ม 3 แนวทาง คือ 2.1) เสริมสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างผู้คนในโลก การจัดเสวนาวิสาสะระหว่างศาสนา ทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติ เป้าต้นก็เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและไว้วางใจกัน ศาสนาทั้งหลายควรรู้จักกันมากขึ้นว่ามีความเชื่อและหลักปฏิบัตินอกจากความร่วมมือระหว่างศาสนาแล้ว ความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างคนต่างเชื้อชาติ ภาษา และสีผิว 2.2) การศึกษาเพื่อสันติภาพ เป็นสิ่งที่ขาดหายไปจากการศึกษาทั่วโลกนี้คือบทบาทที่ชาวพุทธสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมได้มาก ทั้งโดยการนำเสนอในโรงเรียนต่าง ๆ และการฝึกฝนอบรมนอกโรงเรียน การศึกษาเพื่อสันติที่ควรส่งเสริมให้มากขึ้น และ 2.3) จัดทำสื่อเพื่อสันติภาพ สื่อมวลชนนั้นมีอิทธิพลอย่างมากต่อทัศนคติของผู้คน ปัจจุบันสื่อมีบทบาทไม่น้อยในการสร้างความเกลียดชังและความระแวงต่อกันและกัน นอกเหนือจากการส่งเสริมภัยร้ายและนิยมความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา ชาวพุทธทั่วโลกควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาสื่อเพื่อสันติภาพ เพื่อสร้างทัศนคติที่เฝ้านิยามและสันติวิธี การเดินธรรมยাত্রาก็เป็นการจัดทำสื่อเพื่อสันติภาพอย่างหนึ่งเป็นสัญลักษณ์แห่งสันติภาพ (พุทธทาส อินทปัญโญ, 2549: 21)

3.2 การสร้างสันติภาพภายใน

พระสงฆ์ไทยได้เสนอสันติภาพภายใน ซึ่งพระสงฆ์ทุกรูปได้ให้ความสำคัญกับภายในจิตใจมากกว่าภายนอก ดังนี้

1) การขจัดกิเลส 5 ตัว คือ โลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิฏฐิ เป็นตัวการสำคัญที่ทำให้มนุษย์เกิดจากการแย่งชิง ผลประโยชน์และอำนาจ อันนี้แหละเป็นตัวการทำให้มนุษย์ล้างผลาญกัน โทสะเกิดขึ้นได้ทุกระดับ ตั้งแต่ระดับระหว่างชาติ มาจนกระทั่งถึงระหว่างบุคคล และเป็นตัวการสำคัญที่ทำให้มนุษย์

ออกไปแสดงบทบาทต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดภาวะที่เรียกว่า ลิดรอนสันติภาพ หรือทำลายสันติภาพ การแก้ปัญหาที่จิตใจของคนจะทำได้ก็ด้วยการพัฒนามนุษย์ให้เป็นคนดีขึ้นให้เหนือกิเลส 3 ด้วยไตรสิกขา

2) รักษาศีล หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาคน ในด้านพฤติกรรมทางกาย วาจา หลักการของมนุษย์ ต้องมีการฝึก คือ การเรียนรู้ การฝึกหัด การพัฒนาเพราะนี้เป็นธรรมชาติของมนุษย์ ผู้เป็นสัตว์ที่ต้องฝึกและฝึกได้ (พระไพศาล วิสาโล, 2553: 13) เมื่อมีศีล 5 เป็นหลักประกันแล้ว เราก็มีโอกาสที่จะทำความดีขยายกว้าง และสูงขึ้น คือพัฒนาชีวิตต่อไปให้เป็นอารยชน สันติสุขก็เกิดขึ้นกับตนเองเป็นเบื้องต้น คำว่า ศีล เป็นเรื่องปกติของสังคมไม่ว่าชาติไหน ศาสนาไหนก็ต้องรักษาศีล สำหรับชาวพุทธ ต้องรักษาศีล 5 ดังนี้ ศีลข้อที่ 1 คือ จดเว้นจากการทำชีวิตสัตว์ให้ตกลงไป หากเราไปล่วงละเมิด ก็จะไปละเมิดสิทธิของผู้อื่น ไปทำลายชีวิตของผู้อื่น ซึ่งทุกคน ทุกสัตว์ย่อมรักชีวิตของตน เว้นการฆ่าสัตว์ ถ้าเราไม่ฆ่าสัตว์ หรือไม่ทำร้ายผู้อื่น ไม่ฆ่าผู้อื่น ศีลข้อนี้ ก็ไม่ต้องเกิดความขัดแย้ง ศีลข้อนี้เป็นสันติภาพโดยตรง ศีลข้อที่ 2 คือ จดเว้นจากการถือเอาของที่เจ้าของมิได้ให้ หากละเมิดข้อนี้ เป็นการละเมิดสิทธิของผู้อื่น เกิดการคอร์รัปชั่น คดโกงของที่เจ้าของเขารักเขาหวง ไม่ลักทรัพย์ ข้อนี้เป็นเรื่องของธรรมาภิบาลโดยตรง เมื่อสังคมเราโปร่งใส สุจริต ความขัดแย้งก็ไม่มี สันติภาพก็เกิดขึ้น ศีลข้อที่ 3 คือ จดเว้นจากการประพฤติดมในกาม หากไปล่วงละเมิดเป็นการทำลายความมั่นคงของสถาบันครอบครัว ซึ่งประกอบด้วย พ่อ แม่ สามี ภรรยา ลูก หลาน กระทั่งเป็นคลื่นละลอกน้ำจากวงเล็กขยายเป็นวงใหญ่ ศีลข้อนี้ จะเป็นเรื่องของสังคมโดยตรง การเว้นจากกาม หรือลักขโมยภรรยาผู้อื่น คือ การล่วงละเมิดทางเพศ หรือการไม่ค้ำมนุษย์ ข้อนี้ เป็นสันติภาพระดับครอบครัวและสังคม ศีลข้อที่ 4 คือ จดเว้นจากการกล่าวเท็จ ถ้าวล่วงละเมิด เป็นการจัดการสื่อสารที่ผิด มีโทษตามมา เช่นทุกวันนี้ คนไทยเราแบ่งแยกเป็นสีนัสนี้เพราะเรามีการจัดการให้หัวหน้าแกนนำพูดเท็จ มาหลอกลวงชาวบ้านเอามาเป็นพวกพ้องของตน คนที่ไม่มีศีลก็เชื่อสุดโต่งไปเลย เพราะคนมีศีลกับไม่มีศีล เป็นพวกเดียวโดยธรรมชาติ ความขัดแย้ง ย่อมเกิดขยายวงกว้างเป็นระดับอำเภอ จังหวัด และประเทศในที่สุดการเว้นจากกล่าวเท็จ ข้อนี้ก็เป็นการรักษาชื่อเสียงสุจริต ด้วยคำพูดที่ถูกต้อง ไม่เสแสร้ง เมื่อสังคมเราพูดความจริง บอกความจริง ความขัดแย้งก็จะน้อยลง สันติภาพก็เกิดขึ้น และศีลข้อที่ 5 คือ จดเว้นจากการดื่มสุราและเมรัย อันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท ถ้าวละเมิดข้อนี้ถือว่า ผิดศีลอย่างหนักเพราะจะทำร้ายสุขภาพแล้ว ยังทำลายสังคมรอบข้างด้วย และเป็นฐานของละเมิดศีล 4 ข้อข้างต้นด้วย ข้อนี้ยังทำให้สังคมเกิดความขัดแย้งทั้งระดับเพื่อน ครอบครัว เสียทรัพย์สินเงินทอง สถาบันครอบครัวก็ล่มสลายในที่สุด สันติภาพมันก็ไม่มี มีแต่ความขัดแย้งและสังคมล่มสลาย การไม่เสพสิ่งเสพติด ทุกวันนี้สังคมไทยเราติดสิ่งเสพติด ค้ายาเสพติด ค้าสิ่งมีนเมา เมื่อมีนเมาสังคมเกิดความขัดแย้งทั้งในระดับตนเอง ครอบครัว สังคม สันติภาพก็ไม่เกิดขึ้น แต่ถ้าสังคมเราไม่มีสิ่งนี้ ทรัพย์สินไม่ต้องเสีย ร่างกายก็สุขภาพดี มีศักยภาพในการทำงานเต็มที่ สันติภาพก็เกิดขึ้น ศีลทั้ง 5 ข้อนี้ เป็นรากเหง้าของสันติภาพ ศีล จึงเป็นบิดามารดาของคนเรา บิดามารดาของเรา เสียชีวิตไปเป็นเรื่องธรรมดา ชีวิตเราดำรงอยู่ได้แต่ถ้าเราไม่มีศีลย่อมมีชีวิตอยู่อย่างลำบาก มีแต่ความขัดแย้ง

ดังนั้น ศิลปินจึงเป็นเครื่องปกป้อง ป้องกัน รักษาตนเอง สังคม สิ่งแวดล้อมให้เกิดสันติภาพได้ สันติภาพจะเกิดขึ้นได้ ต้องมีชีวิตดำรงอยู่ในศีล 5 เป็นการอยู่อย่างถูกต้องและชอบธรรมของชีวิต ถ้าคนเรารักษาศีลเสมอกัน แม้จะมีอายุมาก อายุน้อยก็ไม่สำคัญ แต่มีศีลเสมอกัน ศิลปินจึงทำให้คนเสมอกัน พอมีความเสมอกันก็เกิดสันติภาพ การตรึงภาพ คือ มีความเป็นมิตรภาพพี่น้องกัน อีกประการหนึ่ง การรักษาศีลก็คือการเข้าใจเรื่องอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ เมื่อเข้าใจก็จะเกิด การละอกุศลไปในตัว มนุษย์ต้องรักษาศีล ถึงจะเกิดสันติภาพ สำหรับผู้นำแล้วต้องมีศีลเหนือมนุษย์ทั่วไป แม้พระสงฆ์ก็เป็นมนุษย์ แต่พระสงฆ์ยังต้องมีศีลเหนือมนุษย์และผู้นามนุษย์

3) ความกรุณา ขันติธรรม อหิงสาและการให้อภัย เมื่อเกิดปัญหาต้องมีความอดทน อดกลั้น ในการรับฟัง การแก้ปัญหาพร้อมกัน สันติภาพนั้นจะมีพลังได้ก็ต่อเมื่อมีคุณธรรมดังกล่าวเป็นพื้นฐาน ไม่มีอะไรที่สามารถเอาชนะความโกรธเกลียด และพยายาบาท ได้ดีเท่ากับความกรุณา ขันติธรรม อหิงสา และการให้อภัย พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่เน้นคุณธรรมดังกล่าวมาก

4) สมาธิ หมายถึง การฝึกฝนพัฒนาคนในด้านจิตใจ ฝึกให้มีใจแน่วแน่อยู่ตัว แนบสนิทและมั่นคง ไม่วอกแวก ไม่ฟุ้งซ่าน ไม่หวั่นไหว ไม่มีอะไรรบกวน เรียบ สม่่าเสมอ อยู่กับกิจ อยู่กับงาน ความสุขก็เกิดขึ้นได้ ทุกที่ ทุกขณะ การทำสมาธิภาวนานั้นจะมีประสิทธิภาพได้ดีเยี่ยม ต้องมีศีลเป็นพื้นฐาน สมาธินี้เป็นการจัดระบบ สารการรับรู้ ก่อนจะตัดสินใจใช่ไม่ใช่ ก่อนจะตัดสินใจว่าใช่หรือไม่ใช่ที่สำคัญ เพราะถ้าไม่มีสมาธิตัดสินใจทำอะไร เกิดผิดพลาดไปหมด เมื่อตัดสินใจผิดพลาดก็เกิดความขัดแย้ง ไม่มีสันติภาพ ในทางตรงกันข้ามถ้ามีสมาธิจิต ก็มีพลังที่จะจัดระบบกับความคิดที่มีประสิทธิภาพ เมื่อจิตมีประสิทธิภาพการตัดสินใจก็ถูกต้องเป็นธรรม เมื่อมีจิตที่คิดถูกต้อง เป็นธรรม สันติภาพก็เกิดขึ้นภายในจิตใจของเรา

5) ปัญญา หมายถึง การฝึกฝนคนในเรื่องความรู้ความเข้าใจ ให้เข้าถึงความจริง ความสงบ ที่เกิดขึ้นจิตใจที่แท้จริง การศึกษานั้นต้องเกิดขึ้นเริ่มต้นจากการใช้ตา หู ลิ้น กาย ใจ เพื่อการเรียนรู้ที่ถูกต้อง จะต้องทำให้มนุษย์มีชีวิตที่ดีงาม และสังคมมีสันติสุขพร้อมกันนั้นธรรมแวดล้อมก็จะอยู่ได้ด้วยดีซึ่งสำเร็จได้ต่อเมื่อมนุษย์พัฒนาการมาถึงขั้นที่สามารถประสานประโยชน์ตนกับประโยชน์ของสังคมเข้ามาเกื้อหนุนกันได้ การเข้าถึงจิต วิญญาณของพุทธศาสนา สามารถลดละความเห็นแก่ตัว จนเกิดกรุณาและความใจกว้าง มีสติและปัญญารู้เท่าทันความดีด้อยหรืออุปาทานต่าง ๆ ในการปฏิบัติดังกล่าว สมาธิภาวนาเป็นสิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่า การฝึกตนด้านศีล อย่างไรก็ตามสมาธิภาวนาหรือการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงมิติด้านจิตวิญญาณดังกล่าว ได้ถูกมองข้ามไปเพื่อให้เกิดสันติภาพภายใน อย่างไรก็ตามสมาธิภาวนาดังกล่าวจะต้องไม่เป็นไปเพื่อหลีกหนีโลกหรือปฏิเสธ การเกี่ยวข้องกับสังคม สมาธิภาวนาควรเป็นพื้นฐานสำหรับการเข้าไปเกี่ยวข้องกับโลกด้วยเมตตา กรุณา และอหิงสากว่าอีกนัยหนึ่ง การทำงานเพื่อสร้างสันติภาพในโลกควรมีสันติสุขภายในเป็นพลังขับเคลื่อน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542: 54) ต้องอยู่กันด้วยไมตรีหรือเมตตา กรุณาที่ประกอบด้วยปัญญา คือ การอยู่ร่วมกันมองคนอื่นทุกชนชาติ ศาสนาเป็นมิตรกันเรียกว่า เมตตา เห็นอกเห็นใจต่อเพื่อนร่วมเกิดเมื่อประสบ

ทุกข์เรียกว่า กรุณา และเมตตา และกรุณานั้นต้องมีปัญญา คือ เข้าใจตนเองและคนอื่นอย่างลึกซึ้งโดยสาวไปถึงเหตุและปัจจัยแห่งปัญหา จึงจะเห็นได้ว่าสันติภาพในระดับภาวนา เป็นสันติภาพระดับปัญญา และสันติภาพระดับโลกุตตระ สันติภาพชนิดนี้ไม่มีในสังคมโลกทั่วไป เป็นสันติภาพแนวพุทธศาสนาเท่านั้น ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าค้นพบ โดยใช้กระบวนการของสติปัฏฐาน 4 คือ กาย เวทนา จิต ธรรม เป็นเครื่องมือในการเข้าถึงเป็นสันติภาพที่ดับทุกข์ ความขัดแย้งอย่างยั่งยืน สันติภาพระดับโลกุตตระนี้ ต้องปฏิบัติไปตามโพธิปักขิยธรรม 37 ประการ โดยการกำหนดสติปัฏฐาน 4 เป็นเบื้องต้น ซึ่งท่านพระครูภาวนาวิริยได้พยายามสร้างสันติภาพระดับนี้ อยู่ จะว่าไปแล้วท่านได้สร้างสันติภาพตามที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเราได้บัญญัติแสดงไว้ ดังนั้น การสร้างสันติภาพภายในนี้พระสงฆ์ไทยได้ให้ความสำคัญทุกรูปนั่นเอง

4. สันติภาพในอริยสัจ 4

จะเห็นว่า พระสงฆ์ไทยได้เสนอแนวคิดสันติภาพแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) สันติภาพภายนอก คือ การอยู่ร่วมกับสังคมต้องมีกฎกติกาและหลักธรรมสากลเพื่อที่จะได้อยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพประกอบด้วย ต้องเคารพสิทธิมนุษยชน เคารพกฎหมาย สร้างวัฒนธรรมแห่งความดีงาม คือ ปัญญาและกรุณา โดยการเสริมสร้างความไว้วางใจและความร่วมมือระหว่างผู้คนในโลก ส่งเสริมการศึกษาเพื่อสันติภาพ และจัดทำสื่อเพื่อสันติภาพ และ 2) สันติภาพภายใน ต้องขจัดกิเลส 5 ตัว คือ โลภะ โทสะ โมหะ มานะ ทิณฺณิ รักษาศีล 5 การเจริญสมาธิและปัญญา หรือไตรสิกขา อันเป็นเครื่องพัฒนามนุษย์ที่จะทำให้เข้าถึงตัวความจริง คือ ความสงบสูงสุดคือ สันติภาพอย่างยั่งยืน หรือพระนิพพานได้ แต่เมื่อจัดกระบวนการแห่งสันติภาพทั้งหมดสังเคราะห์ในหลักการอริยสัจ 4 ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แบ่งออกเป็น 2 คู่ คือ

คู่ที่ 1 จัดเป็นเหตุผล คือ

1. ความขัดแย้ง ความรุนแรง จัดเป็นทุกข์สัจจะ
2. สาเหตุแห่งความขัดแย้ง ความรุนแรง จัดเป็นสมุทัยสัจจะ

คู่ที่ 2 จัดเป็นผลและเหตุ คือ

3. ภาวะปราศจากความขัดแย้ง ความรุนแรง จัดเป็นนิโรธสัจจะ
4. แนวทางแห่งการขจัดความขัดแย้ง ความรุนแรง (สันติวิธี) จัดเป็นมรรคสัจจะ

พระสงฆ์กับการสร้างสันติภาพ

1. บทบาทในการสร้างสันติภาพในด้านกิจกรรมของพระสงฆ์

บทบาทในการสร้างสันติภาพในด้านกิจกรรมของพระสงฆ์ไทย พอสรุปได้ดังนี้ คือ

- 1.1 นักเผยแผ่ (พระครูประโชติรัตนกร รตนโชโต (น้อยศิริสุข), 2558: 141)

พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า พระสงฆ์แต่ละรูปนั้นมีจิตวิญญาณแห่งความเป็นสาวกที่ดี แต่ในด้านเผยแผ่นั้นมีจุดเด่น ดังต่อไปนี้

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) มีจุดเด่นด้านนี้โดยตรง คือ โดยเฉพาะงานเขียน ได้แก่ พุทธธรรม พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ล้วนแล้วแต่อ้างอิงพระไตรปิฎกทั้งสิ้น นอกจากนี้ท่านยังเผยแผ่ในรูปแบบของปาฐกถาธรรม บรรยายธรรม สันทนาธรรม ตามสื่อต่าง ๆ

พุทธทาสภิกขุ ท่านก็มีงานเขียนที่สำคัญ คือ หนังสือธรรมโฆษณ์ ธรรมะจากพระโอษฐ์ หนังสือเหล่านี้ก็ล้วนแล้วแต่เผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

พระไพศาล วิสาโล ท่านก็เผยแผ่พระธรรมคำสอนในลักษณะบรรยายธรรม โดยเฉพาะด้านมรณานุสสติ อันนี้เป็นหลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ท่านเน้นสื่อสาร สอนพุทธศาสนิกชนทั่วประเทศ

พระประธานาณูมิ (อานันท์ อานนฺโท) แม้ท่านจะมีจุดเด่นด้านสังคมสงเคราะห์ แต่พอลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์ สิ่งที่ผู้วิจัยได้สนทนาร่วมกับท่าน ท่านสอนหลักธรรมของพระพุทธเจ้าแนวภาษาทั่วไป แต่เข้าถึงธรรมชาติได้ดี แม้ญาติโยมจะมาหาท่านในฐานะแห่งความเป็นผู้มีศรัทธาอาคมก็ตาม แต่ท่านก็สนทนาร่วมกับญาติโยมที่มาถวายสังฆทานเป็นระยะ ๆ

พระครูภาวนาวิรัช (สุพันธ์ อาจิณฺณสีโล) ท่านมีจุดเด่นที่ตรงกับฐานะในพระพุทธศาสนา คือ วิปัสสนาธุระ ท่านถือได้ว่ามีบทบาทกิจกรรมที่มีในสมัยพุทธกาล ท่านได้ทำหน้าที่เผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าโดยตรง

พระครูสุนทรมนิตาคุณ (ไพฑูล มนฺตาคโม) แม้ท่านมีบทบาทที่โดดเด่นด้านอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะป่า สร้างสันติภาพให้กับคน สิ่งแวดล้อม สัตว์ได้อย่างสมดุลก็ตาม ท่านเป็นพระที่คิดแตกต่าง คือ ท่านลาออกจากเจ้าคณะอำเภอเมืองตาก แล้วมาทำหน้าที่เผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทุกวันพระจะมีการแสดงธรรมเป็นประจำ

พระสงฆ์ไทยทั้ง 6 รูปนี้ ล้วนแล้วแต่ได้ทำหน้าที่เป็นสาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่แตกต่างกัน ไปประจวบดังพระสงฆ์เอตทัคคะ 41 รูปในสมัยพุทธกาลที่มีหน้าที่ กิจกรรม บทบาททางพระพุทธศาสนาที่แตกต่างกันไป อย่างไรก็ดีแล้วแต่แม้จะแตกต่างกัน แต่ท่านทั้ง 6 รูปก็ได้สร้างสันติภาพเชิงพุทธให้เกิดขึ้นให้ประจักษ์แก่ชาวโลก

1.2 นักวิชาการ (พระครูประโชติรัตนกร รตนโชโต (น้อยศิริสุข), 2558: 142)

พระสงฆ์ไทยที่มีความโดดเด่นด้านวิชาการ ส่วนใหญ่พระสงฆ์ที่มีความโดดเด่นด้านนี้มักจะจบการศึกษาเป็นมหาเปรียญธรรม หรือปริญญาตรี ขึ้นไป เช่น พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) จบเปรียญธรรม 9 และพุทธศาสตรบัณฑิต (มจร.) พุทธทาสภิกขุ จบเปรียญธรรม 3 ทั้ง 2 ท่านนี้อ่านพระไตรปิฎก สอนพระไตรปิฎกเป็นประจำ ส่วนพระไพศาล วิสาโลนั้น ท่านจบปริญญาตรีที่ธรรมศาสตร์ ได้ร่วมกิจกรรมทางการเมือง

เคยทำวารสาร ในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่านจึงได้คลุกคลีอยู่กับวิชาการมาโดยตลอด พอได้บวชท่านได้ศึกษาพระธรรมวินัย ท่านก็ใช้มาประยุกต์กับสหสาขาที่ท่านได้เรียนมา

ที่น่าจับตามองอีกรูปหนึ่ง คือ พระครูภาวนาวิรัช (สุพันธ์ อาจิณฺณสีโล) ท่านได้สอนกัมมัฏฐานแก่ชาวต่างชาติด้วยภาษาอังกฤษและได้เขียนหนังสือสรรพธรรม มีการถามตอบ บรรยายธรรมด้วยหลักการที่แฝงไปด้วยพระอภิธรรม เพราะท่านจบอภิธรรมบัณฑิต (พธ.บ.) และพยายามที่จะเป็นอภิธรรมประยุกต์โดยการนำธรรมะทางพระอภิธรรม แปลงเป็นภาษาร่วมสมัยมากขึ้น ปัจจุบันท่านเขียนหนังสือชื่อว่า สรรพธรรมเล่มที่ 5 ท่านอาจจะจะเป็นนักวิชาการรุ่นใหม่ที่สังคมทั่วไปอาจรู้จักอีกรูปหนึ่งก็เป็นได้ ในสมัยพุทธกาล อาจจะมีพระที่มีความรู้หลายสาขามาบูรณาการกับพระพุทธศาสนาอยู่แล้วก็เป็นได้ เช่น พระสารีบุตร ผู้มีปัญญามาก พระมหากัจจายนะ พระมหากัสสปะ เป็นต้น เพราะท่านเหล่านั้นมีการศึกษาที่ดีก่อนบวชอยู่แล้ว พระครูภาวนาวิรัช ยังมีความโดดเด่น ด้านการอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรมธรรมเชิงพุทธ และสิ่งแวดล้อมอีกด้วย

พระสงฆ์ไทยในบทบาทของความเป็นนักวิชาการเชิงพุทธนี้ ได้สร้างสันติภาพทางด้านจิตวิญญาณโดยตรง และสมกับความเป็นผู้นำด้านจิตวิญญาณเชิงพุทธที่น่ายกย่องทั้งสิ้น

1.3 นักสังคมสงเคราะห์

พระสงฆ์ไทยทั้ง 6 รูปนั้นจริง ๆ เป็นนักสังคมสงเคราะห์อยู่แล้ว แต่ที่โดดเด่นมากที่สุด คือ พระประธานาณมูณี ท่านเป็นที่รู้จักของคนในภาคเหนือ ถ้ากล่าวถึง พระสงฆ์ที่สงเคราะห์ที่อยู่ ที่กิน ที่นอน เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรคแก่เด็ก เยาวชน วัยรุ่น ทุกท่านก็ต้องคิดถึงพระสงฆ์รูปนี้ แม้ท่านจะเป็นพระที่จบทางธรรมไม่สูงนัก แต่จิตใจของท่านก็สูง ท่านจึงได้เป็นรับพระราชทานให้เป็นเจ้าคุณ ในพระราชทินนามว่า ประธานาณมูณี แปลว่า ผู้มีปัญญาเป็นที่พึ่งของประชาชน กิจกรรมที่ท่านทำนั้นเป็นบทบาทที่สร้างสันติภาพโดยตรง เป็นที่น่าสังเกตว่า พระนักสังคมสงเคราะห์ไม่มีในสมัยพุทธกาล แต่กลับมีในสมัยปัจจุบัน แต่ถ้าจะมี ก็เป็นจริยาวัตรของพระโพธิสัตว์ที่ปรากฏในชาดกและธรรมบท

1.4 นักอนุรักษ์ธรรมชาติ (พระครูประโชติรัตนกร รตนโชโต (น้อยศิริสุข), 2558: 143)

พระสงฆ์ไทยทั้ง 6 รูปนั้น วัดที่ท่านอาศัย ล้วนแล้วแต่อยู่ป่า และอนุรักษ์ธรรมชาติหมดทั้ง 6 รูป แต่ที่โดดเด่นที่สุด คือ พระครูสุนทรมนิตาคุณ ท่านเป็นพระสงฆ์ที่ต่อสู้กับชาวบ้านที่ตัดไม้ ทำลายป่า ทำมิถาชิพ เช่น หมักสุรา ทำสุราขาย ตัดไม้ขาย ในพื้นที่ที่ท่านต่อสู้กันแล้วแต่มีความขัดแย้ง ด้วยความที่ท่านไม่ยอมให้ชาวบ้านทำลายสิ่งแวดล้อมประดุจดังชีวิตของคนและสัตว์ที่ต้องอยู่ร่วมกันอย่างสมดุล เป็นพระสงฆ์ที่มีศีล จริยาวัตรที่น่านับถือ จึงได้รับการยอมรับจากชาวบ้านและส่วนราชการจึงได้อาศัยสิ่งแวดล้อมที่สมบูรณ์ ที่มีเนื้อที่ 700 กว่าไร่ สร้างระบบนิเวศน์กับคน สัตว์ ป่า น้ำ อากาศ ในบทบาทพระครูสุนทรมนิตาคุณ จึงสร้างสันติภาพที่ครบวงจร ที่สอดคล้องกับพระเถระรูปหนึ่งในสมัยพุทธกาลคือพระขทิวณิยเรวตเถระ (น้องชายของพระสารีบุตร) ที่ไปปฏิบัติธรรมและอนุรักษ์ป่าไม้ตะเคียนตั้งแต่ยังเป็นวัยรุ่น จนถึงวัยชรา

สรุปได้ว่า พระสงฆ์ไทยนั้น มีบทบาทในการสร้างสันติภาพแต่ละรูปที่แตกต่างกันไป แต่อย่างไรก็ตามแม้จะมีบทบาท กิจกรรมที่แตกต่างกัน บทบาทที่ท่านสร้างล้วนแล้วแต่มีเป้าหมายเดียวกันคือ สันติภาพเชิงพุทธ

2. ผลแห่งการสร้างสันติภาพของพระสงฆ์

ผลแห่งการสร้างสันติภาพของพระสงฆ์ไทยทั้ง 6 รูปนั้นได้แบ่งออกเป็น 4 ประเด็น

2.1 ผลแห่งการเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (พระครูประโชติรัตนกร รตนโชโต (น้อยศิริสุข), 2558: 143)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้เผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในรูปแบบที่เป็นเอกสาร หนังสือ ปาฐกถาธรรม สนทนาธรรมที่เผยแผ่ไปทั่วประเทศ ท่านได้เป็นต้นแบบต่อวงการพระพุทธศาสนาด้านจริยวัตร ด้านจิตวิญญาณที่ท่านรักสงบ ไม่ฝักใฝ่ด้านยศ ตำแหน่ง ผลงานของท่านจึงได้สร้างสันติสุข สันติภาพต่อคนไทยที่สนใจพระพุทธศาสนาทั่วประเทศ

พุทธศาสนิกชน มีบทบาทที่สร้างสันติภาพด้านเผยแผ่ที่โดดเด่นมาก โดยใช้หลักธรรมมาประดิษฐ์เป็นวาทกรรม หรือวาทธรรม เพื่อเตือนให้สังคมมีสติอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพ ด้วยการเผยแผ่ด้วยการบรรยายธรรม เผยแผ่ไปทั่วประเทศตามสถานีวิฑุคหลัก ๆ ของหน่วยงานราชการ ทำให้คนไทยไม่น้อยที่หันมาสนใจงานเผยแผ่ของท่าน ผลงานของท่านจึงสร้างสันติสุขและสันติภาพภายในจิตใจของผู้คนที่สนใจหลักธรรม อันเป็นผลงานที่ประจักษ์ไปทั่วโลก

พระไพศาล วิสาโล เป็นพระเผยแผ่อีกรูปหนึ่ง ที่มีผลงานโดดเด่นด้านนำพระธรรมคำสอนด้านบริโศคนิยม เป็นเวลา 10 กว่าปี ต่อมาในยุคหลัง ๆ จนถึงปัจจุบันท่านได้มีบทบาทต่อกระทรวงสาธารณสุข เผยแผ่หลักธรรมสันติภาพก่อนตาย หรือมรณานุสสติ ผลที่ได้คือท่านได้สร้างแนวคิด ทฤษฎีวิธีก่อนตาย หรือตายอย่างไรจึงจะมีเกิดสันติสุข ทำให้หน่วยงานราชการโดยเฉพาะกระทรวงสาธารณสุขได้นิมนต์ท่านไปเผยแผ่คำสอนด้านมรณานุสสติ ตามโรงพยาบาลใหญ่ ๆ ทั่วประเทศ ผลงานของท่านจึงได้สร้างสันติภาพเกิดขึ้นกับคนไทยจำนวนมาก

พระประชาภาณมณี แม้ท่านจะทำงานด้านสังคมสงเคราะห์ แต่ท่านก็ได้สนทนาธรรมกับญาติโยมที่มาทำบุญถวายสังฆทานจำนวนหลายร้อยคนต่อวัน ส่วนใหญ่ท่านก็นำหลักศีล 5 ไป หลักธรรมแนวธรรมชาติ ไปสอนแก่ผู้ที่เกิดความทุกข์แล้วก็ไปสนทนาธรรม ท่านจึงได้สร้างสันติสุขให้แก่ผู้ที่เกิดความทุกข์ อยู่เป็นประจำทุกวัน ไม่มีวันหยุดสักวันต่อปี

พระครูภาวนาวิรัช ท่านเผยแผ่พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เป็นเวลาต่อเนื่องมาหลาย 10 ปี ที่ท่านทำเป็นประจำ คือ แสดงธรรมเป็นประจำทุกวันพระ และสอนหลักกัมมัฏฐานทุกวัน ทำให้ประชาชน

พุทธศาสนิกชนทั่วไปทั้งชาวไทยและต่างประเทศเกิดสันติสุขอย่างเห็นได้ด้วยประจักษ์ตนเองเมื่อไปถึงวัดราเปิง และได้นำหลักกัมมัฏฐานที่ได้ไปฝึกอบรมมาใช้ในวิถีชีวิตประจำวันจนเกิดสันติสุข

พระครูสุนทรม้นตาคม นำหลักธรรมโดยเฉพาะศีล 5 มาเผยแผ่แก่ญาติโยมทุกวันพระ โดยประยุกต์หลักศีล 5 มาใช้ในวิถีชีวิตประจำวัน เชื่อมโยงกับการอนุรักษ์ป่า และสร้างสัมมาอาชีพให้กับสังคมที่อยู่ ตำบลและอำเภอ ที่อยู่ติดป่าพระราชดำริ มีคนจำนวนหลายพันคนต่อปีไปปรับปรุงการแสดงธรรมของท่าน ท่านจึงได้สร้างสันติสุขทั้งกายและใจ ให้เกิดขึ้นแก่ประชาชนทั่วจังหวัดตาก

2.2 ผลทางวิชาการ (พระครูประโชติรัตนกร รตนโชโต (น้อยศิริสุข), 2558: 144)

พระพรหมคุณาภรณ์ นับว่ามีผลงานโดดเด่นด้านวิชาการพระพุทธศาสนาที่โดดเด่น เช่น พุทธธรรม พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์ และฉบับประมวลธรรม นอกจากนี้แล้วท่านยังมีผลงาน วิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ สิ่งแวดล้อม ฯลฯ จำนวนหลายร้อยเล่ม เป็นที่ยอมรับของสถาบันการศึกษาทั่วประเทศ และนานาชาติ ท่านจึงมีผลงานที่ทำให้เกิดสันติภาพ แก่สังคมโลกทุกชนชาติ

พุทธทาสภิกขุ ท่านมีผลงานด้านหนังสือ ชุดของธรรมโฆษณ์ ธรรมจากพระโอษฐ์ คู่มือมนุษย งานวิชาการของท่านที่เกี่ยวกับสันติภาพโดยตรงคือ คริสธรรม-พุทธธรรมและปณิธาน 3 ประการ และเน้นด้าน จิตว่างจากกิเลส เมื่อผู้สนใจงานของท่านได้อ่านศึกษางานของท่านแล้ว ผลที่ตามมาสังคมทั่วไปเป็นที่ประจักษ์ ว่าสันติภาพได้เกิดขึ้นในใจของสังคมทั่วไปแล้ว

พระไพศาล วิสาโล นอกจากจากเป็นพระนักเผยแผ่แล้ว ยังมีความโดดเด่นด้านงานวิจัย จากสถาบันวิจัยที่ได้ยอมรับหลายสถาบัน ท่านจึงได้สร้างผลงานวิชาการด้านหนังสือ และงานวิจัย ผู้อ่านงาน ของท่านจึงได้ประจักษ์แก่ใจว่า ความสันโดษ ความพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่ สันติสุขก็เกิดขึ้นต่อผลงานของท่าน

พระประชานาถมุนี พระครูภาวนาวิรัช พระครูสุนทรม้นตาคม แม้จะไม่มีผลงานวิชาการ ที่เป็นรูปธรรม แต่ก็มีผลงานวิชาการแนวแสดงธรรมที่ประยุกต์กับศาสตร์สมัยใหม่บูรณาการกับพระพุทธศาสนา ที่น่าฟังยิ่งนัก ผู้ฟังย่อมเกิดสันติสุขเมื่อได้ฟังธรรมจากท่าน

2.3 ผลของการสังคมสงเคราะห์

พระประชานาถมุนี ผลงานที่ท่านได้สร้าง พอเข้าไปถึงภายในวัดจะเห็นเด็ก ๆ วัยรุ่นที่อาศัยภายใน วัดอยู่อาศัยเรียน ทุกคนที่อยู่ในวัด เมื่อเข้าไปสังเกตการณ์รู้สึกถึงความอบอุ่น และปลอดภัย เด็กเยาวชนที่อยู่ที่นี่ ได้รับผล คือ ความปลอดภัยทางด้านร่างกายและจิตใจ สันติภาพจึงเกิดแก่ทุกคนที่อยู่ในวัดแห่งนี้ จำนวน 700 กว่าคน นอกจากนี้แล้วยังได้รับผลคือการปลูกฝังพระพุทธศาสนาทั้งทางตรงและทางอ้อม

2.4 ผลของการอนุรักษ์ธรรมชาติ (พระครูประโชติรัตนกร รตนโชโต (น้อยศิริสุข), 2558: 145)

พระครูสุนทรมนต์ตามคม ท่านได้สร้างผลงานด้านอนุรักษ์ป่า ผลงานที่ท่านทำจึงได้สร้างผล คือ ประชาชนมีที่อยู่อาศัยที่มีระบบนิเวศน์ที่สมบูรณ์ มีสัมมาอาชีพที่เข้มแข็ง มีสุขภาพกายที่แข็งแรงจากการบริโภค อุโภคาหารที่ปลอดภัยพิษ สัมมาอาชีพชาวบ้านทำ ยังนำรายได้ส่งลูก หลานให้ได้รับการศึกษาที่ดีขึ้น ตามลำดับ สันติภาพจึงเกิดกับชาวบ้านอย่างเห็นได้ชัดจำนวนหลายร้อยครอบครัว

บทสรุป

จากการวิเคราะห์เรื่อง “พระสงฆ์กับการสร้างสันติภาพ” พบว่า ความขัดแย้ง ความรุนแรง ในยุคปัจจุบันพระสงฆ์ไทย ได้เสนอแนวคิดสันติภาพที่นอกจากหลักธรรมแล้ว ยังเสนอแนวคิดที่ว่า เพียงภาวะที่จิตปราศจากกิเลสชั่วคราวก็เป็นสันติภาพได้ ด้วยสมถะกัมมัฏฐาน และวิปัสสนากัมมัฏฐาน หรือด้วยทาน ศีล ภาวนา การสร้างสันติภาพพระสงฆ์ไทยมองเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างคน สัตว์ สิ่งแวดล้อม โดยมีธรรมะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นเครื่องมือเชื่อมหลักธรรมที่ว่า อปปมัญญาธรรม ซึ่งเป็นหลักการแผ่จิตไปไม่มีประมาณ คือ การไม่เจาะจงญาติ พี่น้อง วงศ์ตระกูล หมายถึง เมตตาและกรุณา ที่ไม่มีประมาณที่ไม่มีขอบเขต แล้วส่งต่อไปยังสัมมาทิฐิ ปัญญาที่รู้แจ้งเห็นจริงในธรรมชาติ พระสงฆ์ไทยจึงสร้างบทบาทที่สำคัญ เพื่อให้สอดคล้องกับงานเผยแผ่พระธรรมวินัย งานวิชาการ งานสังคมสงเคราะห์ และงานอนุรักษ์ป่า ในการสร้างสันติภาพและทำให้ประชาชนได้เกิดสันติภาพทั้งกายภาพ คือ มีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ และจิตภาพที่ปราศจากกิเลสชั่วคราวและยั่งยืน สิ่งที่เหมือนในเรื่องของความขัดแย้ง ทุกรูปล้วนแล้วแต่กล่าวว่า ตัณหา โลภะ เป็นต้นเหตุแห่งความขัดแย้ง พอกล่าวถึงสันติภาพ ตัวแก้ปัญหาที่แท้จริง ทุกรูปกล่าวเหมือนกัน คือ ปัญญา ความต่าง คือ พระพรหมคุณาภรณ์ กล่าวถึง ไตรสิกขา ส่วนพุทธทาสภิกขุ กล่าวถึง สมถะและวิปัสสนา และพระไพศาลกล่าวถึงกรุณา ขันติ อหิงสา อันเป็นโอวาทปาฏิโมกข์ ในเรื่องของบทบาทที่เหมือนกัน ทุกรูปแล้วแต่เป็นพระนักเผยแผ่ปาฐกถา ที่แตกต่างและโดดเด่น คือ พระพรหมคุณาภรณ์ เป็นพระสายวิชาการ ส่วนพุทธทาสภิกขุแสดงธรรมแนวปฏิรูปสังคม ปฏิรูปความคิด นอกจากนี้พระไพศาลเน้นเรื่องการสังวรแสดงธรรมเสนอแนวคิดตามที่ตั้งใจ พระสงฆ์ไทยกลุ่มนักวิชาการจะไม่ความสำคัญกับการรักษาศีล 5 โดยเน้นที่การขจัดกิเลสภายในจิตใจ อันเป็นสันติภาพภายในส่วนพระครูภาวนาวิรัชและพระครูสุนทรมนต์ตามคม กล่าวถึง เรื่องการให้ทาน รักษาศีล เจริญภาวนา (อนุบุพพิกขา) บทบาททั้ง 3 รูป แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง พระประธานาณานิ โดดเด่นเรื่องสังคมสงเคราะห์ พระครูภาวนาวิรัช เน้นเรื่องสอนกัมมัฏฐาน และพระครูสุนทรมนต์ตามคมอนุรักษ์ป่า สิ่งแวดล้อม แต่สิ่งที่เหมือนกัน คือ ทุกรูปให้ความสำคัญต่อศีล 5 ซึ่งก็ไปตรงกับอริยสัจ 4 ที่พระองค์ทรงพบความจริง ดังที่พระสงฆ์ไทยทั้ง 6 รูปได้เสนอว่าต้องศึกษาและปฏิบัติตามธรรมด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ถึงจะเกิดสันติภาพทั้งในระดับตนเองและสังคมนั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

- ธรรมเกียรติ กั่นอริ. (2542). **พุทธวิบัติ**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- พระครูประโชติรัตนกร รตนโชโต (น้อยศิริสุข). (2558). **สันติภาพเชิงพุทธ: แนวคิดและบทบาทการสร้างสันติภาพของพระสงฆ์ไทย**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2542). **มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์**. กรุงเทพฯ: กองทุนรักษัธรรม.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2540). **การศึกษาเพื่อสันติภาพ** (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: สหธรรมิก.
- _____. (2542). **มองสันติภาพโลก**. กรุงเทพฯ: ธรรมสาร.
- พระไพศาล วิสาโล. (2553). **ขอคืนพื้นที่ธรรม**. กรุงเทพฯ: มติชน.
- พุทธทาส. (2536). **สันติภาพของโลก**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พุทธทาส อินทปญโญ. (2549). **ธรรมสำหรับคนเกลียดวัด**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- อรปรียา วสุมหันต์. (2553). **พุทธวิธีจัดการความขัดแย้งในทัศนะของพระไพศาล วิสาโล**. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

